

ACC. N:R. M.10766:1-43.Landskap: SmålandUpptecknat av: Flure BäckströmHärad: KongaAdress: VärmdsekeSocken: NöbbelsBerättat av: lika personerUppteckningsår: 1948

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När den nya tiden kom till bygden.

Bystämman	sid 1	Vägar	sid 10
Andelsföreningar	" 1	Platser lag	" 11
Tröskredskap	" 1	jordbruksföreläringar	" 11
Platser rote	" 1	Rättens skola	" 11
Föringsman för jordbruks-	" 1	Föringsmän	" 11
föreläringar	" 2	Ställverksman	" 13
Jordbruksföreläringar	" 2	Nyrotlingar	" 13
Platser föringsman	" 1	Kulturbildning	" 13
Nyrotling	" 2	Växtföreläsning	" 13
Häusgäddning	" 2	Jordbruksredskap	" 13
Stenbrytning	" 3	Ringar	" 14
Jordbruksredskap	" 3	Hemslöjd	" 14
Nyrotling	" 4	Träskamallare	" 15
Växtföreläsning	" 5	Byggnadsoriginal	" 15
Växtföreläsning	" 5	Skulpturstatian	" 15
Ring	" 5	Industrier	" 16
Lödvinstning	" 6	Emigration	" 17
Rörarna vara små	" 6	Färdvägar	" 18
Adling av jord	" 6	Wärlingar in natura	" 18
Emigration	" 6	Handel	" 18
Handel	" 7	Smaller	" 19
Färd	" 7	Smaller	" 19
Handelshus	" 8	Smaller	" 20
Handelshus	" 8	Smaller	" 21
Handelshus	" 9	Smaller	" 21
Handelshus	" 9	Smaller	" 22
Handelshus	" 10	Smaller	" 22
Handelshus	" 10	Smaller	" 23
Handelshus	" 10	Smaller	" 23
Handelshus	" 10	Smaller	" 24
Handelshus	" 10	Smaller	" 25
Handelshus	" 10	Smaller	" 25
Handelshus	" 10	Smaller	" 26

Skriv endast på denna sida

Lu F 59.

Järterulls järnkåte ringar	sist.	26, 28
Morsadling	"	27, 29
Körängsmän inom järterullet	"	27
Rovslämningsmarken	"	27
Stenbrytning	"	28
Stäckning av åkrar	"	28
Ringkåts transport	"	28
Myckelproduktion	"	29
Växtföljd	"	29
Ställe för kreatur	"	29
Ringsmark	"	29
Stålvärdling	"	29
Vite	"	29
Grönfoder	"	30
Rotfrukter	"	30
Järterulls redskap	"	30
Åkar	"	30, 32
Städens användning	"	31, 32
Vjurrupp fästning	"	31
Träskredskap och träskning	"	32
Travn	"	33
Träpar	"	33
Stenslöjd	"	34
Emigration	"	34
Stallare	"	34
Standell	"	34
Vävs redsmakare	"	34, 35
Kunpsamlare	"	35
Trak	"	35
Rösfärgning	"	36
Byggnadsställe	"	36
Stängans användning	"	37
Ägna hem	"	37
Möbler	"	38
Kardiner	"	38
Kolopis	"	38
Papeter	"	38
Kalar	"	38
Vägar	"	39
Vagnar	"	39
Vagnmakare	"	40
Kärlar	"	40
Skinda	"	41

Nöjen	sist.	41
Majstång	"	41
Dans	"	41
Sprit	"	42
Slappträning	"	42
Stämning	"	42
Börser	"	42
Kyrkostöcker	"	42
Slupförhörs	"	42
Kyrklig sed	"	42
Värkelseröcker	"	42

När den nya tiden kom till bygden.

Bystämman upphörde i Broaryd före min tid, för jag har aldrig hört talas om bystämma här. Andelsföreningar finnas ej här. Var och en har själv trädgård. Jag köpte fört och trask några år åt de andra. Jag köpte den för 12 år sedan. Fört hade jag ett traskverk, som min farbror gjort. Han hette August Blomqvist och bodde i Hägelvult och flyttade sedan till Väckerång. Han gjorde också vandringar och karpor. Sedan köpte jag ett annat traskverk, men det hade jag bara något år, innan jag köpte den nya traskan. Pågen slagtrask vi. Ingen kyrkförening finns här.

Broaryd var en kalasrot.

Jordbrukförbättringar började här

vid sekertiplet. Gustaf Jansson var här
en föregångsman på jordbrukets område.
Han uppfann rovsäsningsmaskinen, som han
fick patent på. Det var han som började
med att odla rotsaker här.

Den största mossodlingen här blev,
när de köpte från Kirsten. De skaffade
1898 och började dikningen 1900. Det blev
jävligt, så den första grödan togs 1912. Här
fanns tidigare mossodlingar. De hade
nämigen sänt från 1850, så där blivit ma-
der och några mossar.

Med kalkning började de sent. Min-
far köpte aldrig kalk. När jag blev bond
1914, köpte jag och kalkade till rågen om
brödarna. Gustaf Jansson försökte med
att lägga ut kalkgras, innan jag började
köpa kalk.

Färdskissen gjorde de många här i min
barndom.

Kurtz Jansson satte igång med att
bryta sten. Han var omöjlig och satte och
barade sten vid lykta om hästarna. Han
hade en liten jättagen lykta med sig. I bäljan
bröt han sten med väg, som var försedd
med järnska. Jätten kom till Broaryd om-
kring 1910 eller 15.

Konstgödning började Kurtz Jansson
med, och sedan började de andra bänderna
"hangla" efter. De hade komarslaggen, så
länge jag minns. Så med den började de
nog i slutet av 1880-talet, fast det var
inte mycket de använde den. Det var sär-
skilt till rågen de brukade ha den. Krä-
dorna förbättrades emellertid.

Nya redskap kom också. Kurtz

Jansson köpte den fjärta fjäder havren omkring sekelskiftet. Jag minns, att bänderna tyckte att den omlutade bra. Den hade 9 pinnar, som satte fast. Den var köpt i Växjö. Det dröjde redan inte länge förrän de ställde på havarna fram.

Före fjäder havren användes den s. k. lea havren med raka pinnar. När det härt i gården, så gjorde den ingen nytta, utan så märkte det snart bråsar med äjle brok. Äjle broken gjorde de av en brokig björkebit, och så köpte de till och satte på. Alla bänder gjorde sina änder själva, för de var inte svåra att göra. Men Jansson här också. Den brukade de ha, när de skulle mylla med råse. Fränsdret ersattes här av jämsdret, efter det jag blivit bände. Jämsplog hade far av smeden Bogren tillverk-

ning. När vagnsplogarna kom fick de
den riktigt.

5

Slåttermaskin köpte Kurt af Gammron
här fört. "Kärbanden" och jag köpte radsämnings-
och slåttermaskin gemensamt. Jag köpte
den första kamringsväten omkring 1920 eller
kanske något senare. Den förtte självavlägga-
ren köpte Eriksson och jag 1922. Det var en
begagnad, som vi köpte upp i Ingelstad.

Det har under de sista decennierna
blivit större mjölkproduktion, får får födt
de upp fler kreatur, som de sålde.

Får hade de här ingen särskild värt-
följd utan sålde som det garrade. Får här-
gade under de senare åren med fårig värt-
följd, som sedan pågick. Får sålde vetē
rätt riktigt. Jag kunde kanske vara en
10 år, när han köpte så stort vetē.

Äng har ej varit mycket här under de
senare åren. Det har varit några tunnland
än och har solats upp, och en del har blivit
hagmark. För länge sedan var här mycket
ängsmark. För brukade bräta, så de får
gick och släddes i lövsragen långt nedåt.
De släddes där fört och bräddes där sedan.
Ingen äng slås här nu. Jag har inte slått nå-
gon äng, sedan jag blev bände. I lövängarna
brukade en tre fyra tusen hävar löv skivas
till fjärr varje år. Lövängens ^(omfång 2) förhållande
till inägarna var mycket stort för längre
tillbaka. Åkrarna här var mycket små, och
det har tillkommit många tunnland åker,
som jag minns. För odlade, och jag har
odlat på den här gården. De första åren
jag var bände, var det inte värt att låta
folk till att odla. Och var det fört oregel-

bundna bilar, så vill en ju ha dem tillätsade.
Karl Johan solade upp en 6-7 tunn land.

7

Från Persens har varit emigration
till Amerika, och jag har 4 bröder, som
emigrerat och Erikssons 5 barn emigrerat,
fast en son som tillika. Från Karl Johanssons
serie 6. Orsaken var, att de trodde, att de
skulle gå det bättre, och så tyckte de, att
de kunde inte gå hemma alla. De följde
serie omkring 1900 och en del följt 1912. En
del kom hem och bodde på och drog på
med sig andra.

Vi ha inte haft någon handelsbod
närmare än i Väckersång eller Nöbbels.
Handlanden i Väckersång hette Davidsson
och började med kaksor, klaffe och snus.
Den förste handlanden i Nöbbels hette Peters-
son. Det kom också en del, som hade lite

småpel att sälja. Många stycken minns jag, som drag en härra. I Borstorp bodde en, som de kallade "varjota Mia". Han hade ett träskrin, som han bar på ryggen. Han sålde schalar, halsdukar och synalar. En fanns, som sålde bleckbunkar. En blind från Hårda, som gjorde blomstall, hade en liten pojke med sig, som ledde honom. "Grisva-Knalle" från Torp drag en härra och hade olika sorters trams att sälja som tvålar, kammar och yllehalsdukar. Träskedar och grytskedar fanns också de som sålde.

När jag år 1933 byggde om stugan, var det fortfarande på den. Helt enkelt användes på de flerta lastugårdarna. Ett halmkalk ligger en 20-25 år beroende på vilken sida det ligger på. I de gamla stugorna

var ett rum i var ända och förstu och
trösk på mitten. Jag minns inte annat än kolla-
spis på den här gården, men jag minns, när
grammans fick sina. Hela gården hade, när
jag börjar minnas, Nya Västjörbladet ihop.

I min ungdom var kyrkan fullsatte varje
söndag. De hade ungdomen rävsdrag sitt och
dem. I huset fanns på redan på nyheter utom ring,
så var det visst kyrkan. Inga väckelse rörelser
har förekommit här, vad jag vet. Det var
emellertid en del så kallade lärare, som gick
ihop och läste. De hade prälmadikalen och
dragspel.

År 1869 var ett såligt år och även på
1880-talet var mycket såligt, härde jag för
säga. De fick då knappt något för varken
fläck eller säd.

När den nya sidan kom till bygden.

Ena skifte förutades i Kenerdorp
år 1870-72. Bården Enganäs låg vid sidan
om byn, så den kom inte med vid skiftet. Det
finns en gård i socknen, Trällebycke, som ej
 varit för mål för lantmäteri. Det finns inga
exakta arealuppgifter på den.

Bystämman hålles i Kenerdorp, men ej
varje år. Här i byn finns ingen jord gemen-
sam, men vi har haft till för några år
sedan, då Nirsten köptes och delades.
Här finns några skiften, som ägarna ej fastst.
Inget byskrin seer någon bykavell finns
utan endast en grötta brödbak. Man kan
ej säga att brödb.- byn seer markinjär-
ningar snarare det gamla bylaget. Vägarna
är nu delade, annars gällde de flesta by-

affärer na just vägar nas braning. Vi hade
nämligen många gemensamma vägar.

Vid kolas såsom bröllop och begrav-
ningar bjöds hela byn och inte roten.

Jordbrukets förbättringar började in-
föras i byarna, när det var rättarskola på
Brarystad vid sekelskiftet. Och så var kapten
Baumgarten en föregångsman på jordbrukets
område. En annan föregångsman i sock-
nen var Gustaf Johansson i Brarystad. Dessa
två var orsaken till det uppsving som jord-
bruk och kreaturskötsel har fått här i
Nöbbels. Baumgarten var själv mycket
intresserad jordbrukare. Det fanns många
böjare under Brarystad, och de fick bryta
sten, och Baumgarten lät kalka och göds-
la, så där var suris enastående gräddor.
På Vårlanda och Ulfsåkraholms säterier

År 1904 köpte min far, nämndemannen Johan Danielsson, den första slätten maskinen här, och sedan köjades även andra köpa, så 1920 hade nästan alla här. Nysslingar förekom inte så mycket då. Det hade tidigare varit vanligt, att de skulle sola en bit varje år, men sedan blev det ned att bryta sten i stället. Och kreaturs-berättningarna förbättrades. Baumgården hade bra tjurar, och den hade han utstationerade även på utgårdar. Baumgården var en snastående jordbrukare. Flera tiden slagverkarna plöjde om hästarna, skulle de ha en knippa pinnar med sig på ryggen och rätta upp en pinne vid varje sten de körde mot. Han hade en skotare, som inte gjorde annat än barade och sprängde sten. Västfjorden ändrades

de nu mer övergått till betesvallar.

Någon särskild hemsöjsel har inte förelkommit annat än i småtugorna. Hemsöjsen försvann under förra krigstiden, och det var huvudsakligen värning och trästöjd. En gumma vävde mattor och en annan gardiner. Det fanns 4 träskomakare, som gjorde träskar, och här fanns de som gjorde träskyfflar och träskedar. I så Jeps gick omkring och sålde gardiner. "Frösna-Idina" levde på att köpa upp smör, ägg och lingon. Han reste till stan och sålde det där. Han gick omkring i stugorna och köpte ibland i smyg av gumman, så deras gubbar inte skulle veta om det. Han lag och så hem varar, som de skickade bud med hem. Och han hade lönn krag eller lag åt minstans hem sprit. "Fuska-

Marren" gick omkring och spelade för
jådan. "Klinta-Lena" eller Helena Lind
gick med till Ronneby om våren och
levde där som baderska. På höstarna kom
hon tillbaka. Hon byggde upp ett litet bad-
hus här uppe och gick omkring och trä-
gade, om de ville komma och bada. Hon
klippte mattor och vävde mattor och
band ochrä, när hon var hemma. Här
fanns en marinsoldat kruskap Flaj, som
hade ett litet ställe och jådde upp en stor
barnskara utan att göra någonting. Vid
julearna gick han omkring och tiggade
trännvin, och när han blev på dagen,
hoppade han sin kompass.

I Broaryd var skjutsstationen.
Kartgivaren hade alltid en häst, men det
var andra händer där som ochrä måste

Hörs, när han inte kom åt. De behövde aldrig höra mer än en mil. Håri från byn var det inga som hörd.

De har här slutat med mindre lönande arbeten för att ägna sig åt jordbruket och skogsbruket. Orsaken är den minskade arbetskraften och utflytningen från landsbygden.

De industrier finns här en såg i Spritagg., som sysselsätter några man året om. Den ärliga industrien, som jag minns, var ett gjuteri i Vedbär, som ägdes av en flom. De gjorde bröskärl där. Sedan brann gjuteriet ned. Här finns i rocken ett par små smickerfabriker. Dusslig brokander renoverar gamla möbler och är mycket skicklig.

Förparnas attingar har övergått

till industrien eller rest till Amerika. Här
finns inte många, utan de har anknytning
i Amerika. Orsaken till att de reste var
de dåliga inkomster, som var vid jord-
bruket. När de inte kunde reda sig på
annat vis, måste de ge sig iväg. Immi-
grationen var här inte så stor härnäst
då. Det har det blivit fört med flykten
från landsbygden under senare tid. Vid
början av 1900-talet skulle nästan alla
landsövar till Sjöen och arbeta där, och
sedan reste de till Amerika. Många reste
och på järnväg byggde om värana och
kom tillbaka på hösten. Några amerikanska
har kommit hem och lärt andra, hur
jordbruk skall drivas.

Under hela min uppväxttid var pengarna
något mycket efterträskvärt. De hade

på gårdarna bara se par grisar och möj-
ligt vis se par stutar eller en och se säja.
Det var de enda inkomster de hade, så de
pengarna gick aldrig användas i hus hållet,
ifall de hade skuld på gården. Skulle de
köpa något, så var det att lyta mot smör.
Mejerierna har sedan ändrat det hela.

Avlöningar in natura förekom i min
barndom. Det var några böjare som bröt
sten här på gården i slutet av 1890-talet,
och de gick sål i stället för pengar. Det
var närmast lättheten att sälja skog
och virka, som ändrade penningfrågan.

Den första handelsboden var i Lilläng.
Handlanden hette Lundqvist och hade varit
hurar kyporal. Det är bortåt 80 år sedan.
Jag tror inte, att det varit någon han-
delsbod fört, för de äldre hade gått ut.

till Hronsberg i Linneryst, när de skulle
handla. Det var inte så mycket de köpte
på den tiden, lite kallsorker och småpet.
En handlare i Hirsbycke i Linneryst brukade
de taga hem till jul 1 pund socker, 2
skålpund kaffe och 1 skålpund risgryn.
Det var allt, som då gick åt. "Grisva-
Tnare", Nylander hette han, var från
Skerby intill Skur. Han gick ombring
och hade kallsorker, rymålar, tvål och
en del andra saker att sälja i stugorna.
Han var en smula skygg. Mötte han någon,
så gick han baklänges och drog häcken.
Sedan var här en som hette Lohander.
När han kom in, så han: "Jaka' det
vara något? Var god och säg ifrån".
Vill de inte köpa något, så tog han inte
upp sin värka. Han sålde fästmålar,

brorsher och band. En kallades rasker-
pinna-Pelle. De båda möllarna i Klär-
baker hade snur och karameller att
sälja, och så färgade de garn och sålde
och så färgar. Den affären var inte äldre,
än att de lag sina varor i Lilläng.

Under de senaste 20-30 åren har en
förändring av böningsburen ägt rum,
men här i Kjöbele är inte så många
nybyggda hus.

Egna hem skapade folk sig här
i början av 1900-talet. Då var det modernt,
att de skulle rappa ränder gårdar, så
att var och en skulle få sig ett eget hem.
Efter försäljningarna av Brar yd och
Värlanda bildades flera egna hem av
de gamla slagverkskarpen. Många
är förmå, särskilt på Hångsgårdens

ägar, så egna hemsägarna har sitt
mesta arbete i skogarna.

Folk köpte tidigare möbler på
auktioner och fick så olika sorter. Där-
efter började de köpa hela möbetringar.

Kokris minns jag, när de började
skaffa sig omkring sekelskiftet och i
samband därmed ~~de~~^{kom} nya husgerädet
som grytor i användning. Fänt hade
grytorna varit försedda med fötter.

De flesta resväningar i fråga om
mat och dryck har ändrats. Efter 1920
började folk skaffa sig färskt. De över-
gar då att äta bara salt mat och bör-
jade köpa kött. Kalasen följa bygrän-
sen som för.

Ädervagnen började användas
på 1870- och i början av 1880-talet, bru-

trade för säga. De köpte de köpa ligg-
gjäster vagnar. Färdt hade de haft trä-
kärkar med ribbor under, som gjädrade.
Det var blossar vid ändarna, och så låg
ribbor över, så det inte skakade så
mycket. Det var smeder runt omkring,
som gjorde gjäster vagnar. Det var i re-
gel tysmseder, som fick göra de där
vagnarna.

Nya nöjen och förtröelser köpte
vid 80-90 åren, när nykterhetsrörelsen
kom. Det rätta genombräddet även i
fråga om tidningar och böcker var i
början av 1900-talet. Senare förnings-
rörelserna har folk sedan blivit mera
intresserade även för böcker. På 1890-
talet hade 2 eller 3 bander här Smålands-
postens Verkoblad ihop, men på 1900-

ACC. N:R M. 10766: 24.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

15

Talet väjade de ha egen tidning i varje
gård. Den invalide, som dog hem varar
från John Fröberg, blev den förste postbä-
raren här och försäjde sig med det
under hela sitt liv.

Förändringarna har samband
med högkonjunktur t. et i fråga om
anskaffande av nya möblemang.

När den nya tiden kom till bygden.

Jag tror, att det inte finns några
arkistade byar kvar i socknen.

Vedhärn och Genestorp har haft
lystämman ihop. Den upphörde för nu par
år sedan. Nöbbels prästgård och Färps
rote har haft gemensam lystämman. Den
upphörde för över 10 år sedan. Ulfsåkra
har haft lystämman sjätte. Värlanda
rote har också haft lystämman för sig
sjätte. Rystämman hölls, för här var
många fattiga, som skulle ha ved. Även
hölls den för vägranfäldheten, men
huvudsaken var fattigvården.

I Vedhärn och Genestorp fanns
en kista med gamla handlingar. Byns
karta förvarades där också. Huvud

tror jag inte fanns här, för jag har aldrig
sete någon. De kallades till stämman med
en lös papperslapp. I sin mån tror för enin-
gar ersatte det gamla byalaget, för där
finns trälkföreningar och djurförening
i socknen. I Torshult bildades djur-
förening för sju par år sedan och här
uppe i byn för längre sedan.

Genstorp och Vedskär var kalas-
roter för sig, och så är det än i dag
vid begravningar. I Värlanda var
två kalasroter. I Rysd var en. Staryd
och Laskö var en tillsammans. Bosa-
torp var en och tillhörde Träsmåla.
Högshult och Torshult brukade håra
itop. Nu är det ju inte sådana kalas,
som det var för precis.

Jordbruksförbättringar började,

när mossar bājade solas. På Arraryds gård var lantbrukskola, och den som då ägde gården, Kapten Baumgarten, odlade många mossar och blev nog en drivfjäder till jordbrukets förbättring här. Och en hemmansägare i Karsåtorp, Kurtz Jansson uppfann den första rovsåningsmaskinen. Förut såddes de rovfä med fingarna. Han var också en styre jordbrukare. Här fanns obetydliga mossodlingar för Baumgartens tid, men nu är här ganska många mossar. Den mäst Kaptenen odlade upp hette Öglamader. Det blev en hundra tunn land mossmark av den mader. Sedan odlade de en tappad fjä, Nisten, här för inte så länge sedan. Den var tappad förut och såddes, men sedan gick

de för sig att odla den.

Kapten Baumgarten började bryta sten. Han varade de större stenarna och sköt sönder dem och fylde jord i hålen. De bröt också med spett och stora härsängar. Och sedan började de mera framstående jordbrukarna runt omkring. Jätten fanns nog inte i vägen.

Kapten Baumgarten började med kalkning. Över sjön Rättnen gick en ångbåt från Flomantorp till Förmalorp, (sjölandet där vid vilket en lantbygge var byggd) som graktade kalk och gödningsar från Flomantorp samt härför spannmål, som de hade att sälja. Det var innan Ingelstads järnvägsstation blivit till. Resultatet av dessa jordbruksförbättringar blev bättre skördar, så de

kunde ha fler kreatur. På många gårdar gick de genom mossodlingarna dubbel- så stora skördar, och därigenom utökades kreaturens antal, och mjölkproduktionen ökades, och så höjades välbästandet hemma.

Äkerjorden användes förr endast för havre, råg, bonn och potatis. Kreaturen gick sitt bete om ramarna i skogen. Ängarna slåddes, och häst välgades, och sedan betades de om hästen. Men bara betas de, och många gör kulturbete på dem. Det är inte så länge sedan ängarna upphörde att slå. Jämfört över hade de inte stora låvängar.

När bönderna gick sina havreskördar på mossodlingarna, så höjades de så högt på åkrarna. Och därigenom kunde

De andra äker tegarna bättre göd^{as}as. Den
jord som låg igen liksom förnyades och blev
fri från ogräs. Några odlade nog vete men
inte flertalet småbänder, men nu har det
sedan 30 år slagit igenom.

Bränfader kom vid tiden för mors-
adlingarna. De jämta rot frukter, som oda-
des, var morötter för 50 år sedan. Det minns
jag från mitt hem. Sedan kom rororna,
och den jämta som odlades i Nöbbelä var
Kurtz Jansson i Boråstorp.

De nya jordbruksredskapen infördes
av kapten Baumgarten.

I mitt hem i Värmland hade vi en
jämplag, som smeden Bogren i Å. Farris
gjort. Han gjorde de bästa plagarna till
överumplagarna väjade komma. Inga
andra bruksredskap användes än jämplag.

träsder med skodd till och järntrare. Sedan
kom en trare, som de kalla de kläs med
fästa järnpinnar med tillkom en liten till
på varje pinne. Det var smeder, som gjorde
dem. Dessa kläsar användes för 50 år
sedan, för jag körde med en sådan hemma,
men det var inte så länge de användes,
för de var olämpliga på den här marken,
där det var stenigt. Sedan kom fjäder-
trarna, och då försvann kläsarna i ett
tag. De första fjädertrarna var inte
skälbara utan gick bara på ett bestämt
djup. Fjädertrarna kom från Trull som
Norrahammar. Vid den tiden användes
ackar myrket som dragare för träsder,
och dessa åker lades bort, när man
övergick till traktor. Bönderna ansåg
tidigare, att de inte kunde köra i jorden

annat än med skar. Jag minns, att på
Värmlanda berggård fanns inte mer än
en häst men 7 par skar.

Omman mejerierna kom, hade bönder-
na sina inkomster huvudsakligen genom
djuruppfödning. De gödde upp stutar
och tämjde dem och sålde de större djuren
och fick sig så en liten inkomst. Andra
inkomster från jordbruket var lite smär-
re till försäljning. Flåskare någon hade en
skäppa säd att sälja skrä. Skarna
upphörde att användas för över 30 år
sedan.

Glädder maskinen kom till Braryd
under skaptens tid. Han köpte skrä-
sjöbåtläggare.

Det fanns en i Häljeryd (ä. Forsås)
Johan Örn, som byggde kvarnar och

Träckverkk hos anställda händer. Helt
var hemma i mitt hem och byggde stt.
Det fanns också en här i socknen, Hans
Johansson i Uedlär, som byggde träckor
och dragor. Dessa personer levde för 50
år sedan. Sedan tillverkade en fabri-
k i Vång i S. Land för träckverk
och dragor. Träckverken var både för
handkraft och maskinslagare.

Rågen slagtråk de här till för
bara 10 år sedan, så stora träckverk in-
tröptes. Det är inte 10 år sedan små kor-
parna här hade stt träckverk, som am-
bulerade. De gick till varandra om kväl-
larna och tråk och drag träckverket
för hand. Nu är dragverken försvunna.
En slaga bestod av kangel och slons,
och till yggla användes älskinn. Dransen

var den grövre delen, som de slag med.

I min ungdom hade vi hemmagjorda järngrepar, som efterträdades av de nya stålgreparna. Det var för ungefär 50 år sedan.

Här är förelkom ingen särskild hemslöjd.

På 1870-80-talen och i början av 1900-talet reste en del till Amerika. De tyckte här var för små inkomster, så de skulle ut och tjäna sig en del. Här märktes det inte så mycket att de reste.

Man har ju folk gott om pengar, men för folk de lära sig värdesätta dem. Varken bönder eller torpare hade några stora inkomster.

På Orayds fanns ståtare, som hade en kontant lön samt spannmål, mjölk och

bestod samt rätte att rätta potatis. Det var
jämförelsevis dåliga avlämningsförhållanden. //

Den första handelsboden kom för 60-
70 år sedan och var i dilläng i Ueckårr.
Innan fanns några handelsidkare, som
sålde smus, kaffe och lite saker. En eller
gissel smöring och hade lite olika saker
att sälja. Omkring 1905 började glas knallar
från Regusboda här och sålde glas. De
började med häst. Andra hade lerfat, muggar
och smus att sälja. En vävskeomakare
från Sveda gick här och sålde vävskeor.
Han gjorde dem själv och kom en gång
vart annat år. En lumpsälare från
Kumby gick här och köpte lump och svi-
mahår. I varje by hade han nederlag
och hämtade det sedan.

Med affärerna kom tyger, kameller-

tyger o. s. v. och i och med att välståndet
steg blev handeln större.

I min ungdom hade de lön- eller
spåntak på bäningshusen och halmtak
på ladugårdarna. Nu har spåntaket
ersätts med tegel. De väjades med cement-
tegel. Det kunde de göra var som helst,
som det fanns grus. Här blev teglet inte så
bra, för det måste vara rent grus. Före ver-
karen här köpte grus i Örraryd. I Linne-
ryd blev det sämre bra. Rödteglat tag
de från Nygård i närheten av Halmar.
De som byggde för en 30 år sedan lade
på papptak. Halmtaken på ladugår-
darna ersätts av spån, på någon av
tegel. Halmtak förekommer än. Röd-
färgning har varit så länge jag minns
och stugornas fönster och knutarvita.

De gamla stugorna var envaringshus.
Ett rum skulle vara i söder med 3 tjänster,
ett på vardera sidan. De ställdes alltid husen
så, att det stora rummet skulle veta mot
söder. Huset var 7-8 mtr långa och 5-6
mtr breda och försedda med tråk och jär-
stuga. På den andra ändan var avskiltat
ett mindre rum, som användes till skafferiet.
Det andra rummet här hade bara 2 tjänster.
Var det stora familjer, så var de i det
stora rummet. Där stod vävsolen och
spinnrocken, och även karlarna arbetade
där med att göra kvestar, spinga skirker,
och de som var slöjse kunniga tillade
träskebor eller stylikt. När de hade
"gästbä", köddes det av i rummet. De
nya husen blev i bredare stil med 2 rum
i bredd på var ända och med jantang

gåt hallet. Nu gåt senare tid har ju typer-
na ändrats.

År 1918 träpte borgmästare Sund-
berg Arvtagare och styrelse ut alla bönder
utom ett par till egna hemgårdar, och
bönderna erhöll egna hemställen. Sedan har
nu gåt senare tid några hantverkare och
arbetare byggt sig egna hem där. Numera
är ju Mölle bara en gårdbrukarskommun.

De som satte bo i min ungdom träp-
te sina möbler av bysnickare. Och det var
sängar, bord, stolar och dragbilar.

Kardiner och tapeter har ju nito
där, så länge jag minns. Hålsysis fanns
inte i alla hem, men i mitt hem hade vi
i min barndom. Sedan täjades de samma
rätt allmänt för en 45 år sedan.

Står ligger gäcket mer än nu är

mycket och av gårdarnas egna produkter. Kropp användes ej mycket varken morgon eller kväll.

Ö min barndom hade de vid kalas sitt långt bord med stän, som gästerna satte på vid bordet. Få dagar varade kalaserna, och på den tredje skulle de gå till stit. Hembraggt dricka och sprit användes. När kommer ju kalaserna mer vid födelsedagar.

Den största förändring med vägarna har skett under de senaste 25 åren. Förligare under höll händerna på den, och de trodde bara lite, när länsmannen skulle syna. Då kunde det hända, att någon, som ej troat på många år, gick på en tia, men det var det ju varit många gånger om. År 1933 byggdes här ny väg

mellan Västja och Karlskrona. Den blev
bredare och rakare. När vägkarren dog
hand om vägarna, blev de bättre med det
samma.

För en 30 år sedan tillverkade sme-
der och snickare gjädevagnar. I Broaryd
tillverkade smeden Berggren älvvagnar och
älvhälsor för orten och skickade också
uppåt Norrland. En som gjorde finare
vagnar bodde i Ingelstad. Berggren hade
lärt hos smeden Göderberg i Hålsvill.
Före gjädevagnarna användes bultvag-
nar med pinna hälsor försedda med
enkel säten. Hälsorna gjordes bänderna
själva, och samma vagn, som användes
i jordbruket, hade de också till hälsan.
Någon här hade älvhälsor. Finare på
vintern var älvhälsor samt trämans-

skrinlar med turklock. I skrinlarna fanns
kom mera på de större, finare gårdarna.

I min ungdom samlades vi någon
gång till dans. Vid midsommars samlades
ungdomen kring en majstång. I Värmland
hade vi den på bergäsen. I Arvika
var också majstång, men där var det mera
familjärt. Det fanns ingen dansbana här.
På dans reser ungdomen till andra platser.
Det går nog mera städar till i ungdoms-
livet nu än för. Spriten användes ju
inte så mycket här nu som för. Nu an-
vändes här på kolas inte mer än högt
I supor och 1 flaska öl. En ändring till
det bättre har skett därigenom, att bänder-
na nu upphört att dricka till Växjö för
att sälja sina produkter. Då kunde de
köpa sig sprit, och omkring 1905 kunde

det island bli köpkörning hem.

För hade de tidning ihop här, men
alla hade inte. I bågjan hade de Smålands-
postens Verkoblad. Att köpa böcker var
det inte fråga om. De enda böcker de
äldre skaffade sig var goda andaktsböcker.
Det har ju ändrats med bokinköpen, och
de har ökat betydligt.

De kyrkliga vanorna har ändrats
mycket beträffande kyrkbesök. Jag minns,
när kyrkan var full av människor om söndagarna,
och det var så i kyrkorna runt omkring
här. Husförhören hölls i hemmen, och
de bevisades ju rätt bra. Om söndags-
aftermiddagen var det stillhet i familjen.
Alla låter slöpa sina barn, och vid be-
gravnningar användes kyrklig ritual.
Någon särskild väckelseerövning minns

ACC. N:R M.10766:43.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

jag inte har förebrått här.

Under första världskriget var här
högkonjunktur med en massa gårds-
spekulationer.

19